

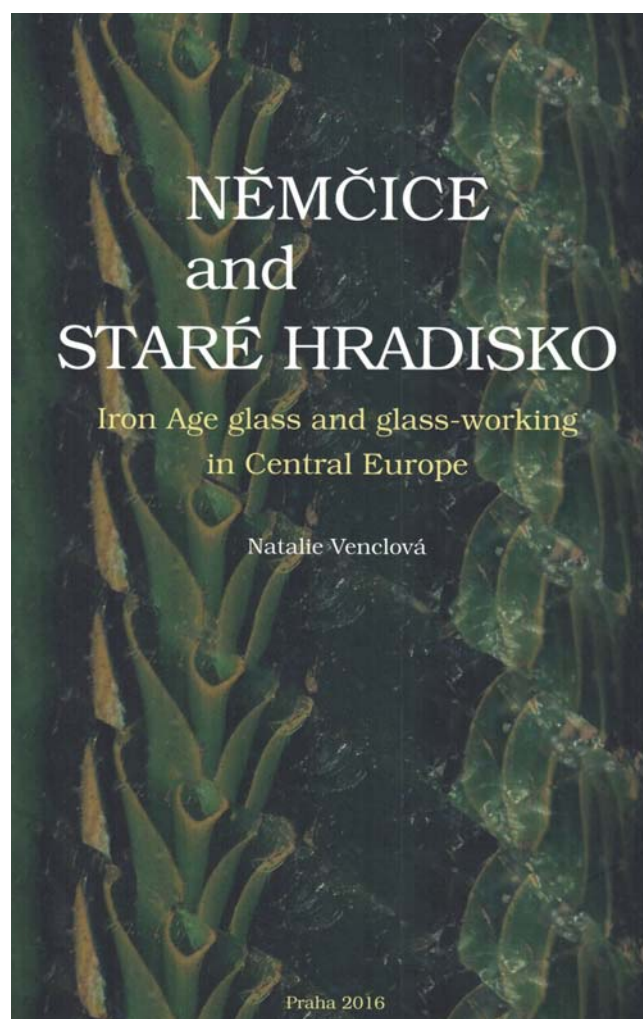
Natálie Venclová, NĚMČICE AND STARÉ HRADISKO. Iron Age glass and glass-working in Central Europe, Praha 2016.

Viktoría Čiřtáková

Sídlířtě NĚmčice a oppidum Staré Hradisko patří bezpochyby k lokalitám s nadregionálním významem, a to jak v kontextu výrobní, tak i obchodní činnosti. Publikace *NĚmčice and Staré Hradisko. Iron Age glass and glass-working in Central Europe* se zamĚřila na početnou nálezovou složku z těchto dvou lokalit – na sklenĚné nálezky z doby latĚnské. Studium skla z doby latĚnské má dlouholetou tradici,¹ ostatně i pozdější studie výrazně přispĚly k vytvoření chronologicky citlivĚjší typologie sklenĚných výrobků.² Vhodné je zmĚnit i novĚjší práce zamĚřené na studium souborů latĚnskĚho skla (LT B2 – LT C1) pocházejícího z rovinných neopevnĚných sídlířtĚ. ZmĚnme kupřříkladu lokality Roseldorf a Etzersdorf v Dolním Rakousku, předoppidální fázi sídlířtĚ Manching v Bavorsku, lokalitu Nowa Cerekwia z Horního Slezska atd.³

SídlířtĚ NĚmčice nad Hanou patří mezi nejvýznamnější lokality svého druhu v EvropĚ. I přes to, že na lokalitĚ nebyl doposud proveden terĚnní výzkum, poskytla povrchová prospekce nečekanĚ bohatý soubor skládající se z několika tisíc kovových, sklenĚných a jiných nálezů. Sbirce artefaktů dominuje bohatý soubor latĚnských mincí o počtu 1176 kusů (odhadem původně až 10 000 mincí) datovaných do LT B2/C1 až LT C1–C2. Systematická povrchová prospekce, která v letech 2002 až 2006 probíhala pod vedení M. Čiřmáře (Ústav archeologické památkové péče Brno), přinesla 636 sklenĚných artefaktů, které jsou doplnĚny o dalších 1387 sklenĚných předmĚtů, nalezených během neodborných sbĚrů.

Vhodné je zmĚnit, že výsledky povrchové prospekce, která pokryla plochu 30 ha, byly doplnĚny o geofyzikální průzkum lokality (kapitola 1.2). Nedestruktivní geofyzikální průzkum v letech 2002–2012 pokryl plochu 44,21 ha,⁴ kde byly identifikovány stovky reliktních sídelních objektů (jámy

¹ Např. Joseph DÉCHELETTE 1914, Manuel d'archéologie préhistorique celtique et gallo-romaine 2. – Troisième partie Archéologie celtique et protohistorique. – Second âge du fer ou époque de la Tène. Material description: 1 vol., 2014, s. 911–1693; Josef SKUTIL, SklenĚné náramky ze Starého Hradiska. Ročenka musea v ProstĚjovĚ, 1939, roč. 16, s. 110–119; Thea Elisabeth HAEVERNICK, Die Glasarmringe und Ringperlen der Mittel- und SpätlatĚnezeit auf dem europaischen Festland, Bonn 1960.

² Gertrúda BŘEZINOVÁ, Glass rings decoration of the La Tène period from Slovakia, Archaeologia Polona, 2007, č. 45, s. 35–40; Rupert GEBHARD, Der Glasschmuck aus dem Oppidum von Manching, Die Ausgrabungen in Manching, Band 11, Stuttgart 1989; Maciej KARWOWSKI, Keltische Glassfunde im Polnischen Gebiet, Przegląd Archeologiczny, 1997, roč. 45, s. 33–71; Natálie VENCLOVÁ, Prehistoric glass in Bohemia, Praha 1990.

³ R. GEBHARD, Der Glasschmuck aus dem Oppidum von Manching, Stuttgart 1989; Maciej KARWOWSKI, LatĚne zeitlicher Glasringschmuck aus Österreich, Mitteilungen der Prähistorischen Kommission, 2004; Marcin RUDNICKI, Nowa Cerekwia – the Middle La Tène center of power north of the Carpathians, in: Jana ČIŘMÁŘOVÁ – Natálie VENCLOVÁ – Gertrúda BŘEZINOVÁ (eds.), Moravské křižovatky. Střední Podunají mezi pravĚkem a historií, Brno 2014, s. 421–437.

a domy). Zajímavým zjištěním byla identifikace polohy objektů poškozených vysokým žářem, které s jistou pravděpodobností mohou být ztotožněny s výrobním zázemím sídliště: pece a/nebo místo s výrobním odpadem. Při povrchové prospekci byl kromě hotových výrobků identifikován i tzv. sklářský výrobní odpad. Kombinace prostorové distribuce skleněných výrobků, sklářského odpadu a identifikace pyrotechnologických objektů potvrzuje intenzivní výrobní činnost (včetně sklářské výroby), a to i přes to, že obě nedestruktivní metody nemohou poskytnout spolehlivější data potřebná k přesné interpretaci výrobních areálů. Velkým přínosem publikace (kapitoly 1.4.9 a 1.7) je vyhodnocení sklářského odpadu: klasifikace, prostorová analýza a v neposlední řadě vyhodnocení v celoevropském kontextu (kapitola 3.2.4). Soubor dokládající sklářskou výrobu na lokalitě představuje 451 fragmentů, kde jsou zastoupeny polotovary lokálně vyráběných perel, skleněná vlákna a kapky a v neposlední řadě i surové sklo. U některých korálků byla prokázána lokální výroba – jde o typy 117, 119, 122 a 155. Sklářský odpad se jeví nejen jako důkaz činnosti sekundárních sklářských dílen, v řadě případů pomáhá rekonstruovat i původní výrobní postupy.⁵

Autorkou publikace byl pečlivě zpracován i soubor hotových skleněných výrobků z Němčic, které byly detailně zdokumentovány a byly podrobeny typologicko-chronologické analýze. Soubor skleněných předmětů zahrnuje skleněné perly (730 kusů), náramky (534), tzv. Ringperly (14), prsteny (19) a rozdělovače (9), přičemž soubor skleněných náramků je považován za druhý největší v Evropě (po souboru 616 fragmentů náramků z Manchingu).

V kapitole 1.4.4 autorka provedla detailní rozbor skleněných náramků z Němčic. I zde odvedla více než pečlivě třídění a katalogizaci každého nálezu. Chronologický rozbor náramků byl proveden na základě předešlých studií,⁶ v potaz byl brán jak konkrétní typ náramku, tak i barva skla, která je rovněž chronologickým identifikátorem. Kapitola je doplněna o mapové podklady, kde je sledováno rozšíření konkrétních typů v kontextu středního Podunají. Nálezy z Němčic nevykazují výrazně regionální specifika a převážnou část nálezového souboru je možné zařadit do rámce LT C1 – LT C2. Celému souboru dominuje skupina č. 13 (111 kusů), následuje skupina č. 8ab (107) a skupina č. 3a (57). Je zajímavé, že z Němčic pochází největší soubor náramků skupiny č. 15, a to i přes to, že je zastoupen pouze 4 jedinci.

Soubor skleněných korálků z doby laténské čítá 730 jedinců. Autorka zároveň vyčlenila i starší typy korálků s očky (typy 519, 533 a 554), melounovité korálky (typ 307) a tmavě modré s bílou vlnovkou (typ 708), které se datují do pozdní doby halštatské, ovšem výjimečně se nacházejí i v mladších kontextech. Přínosným počinem autorky je pečlivé rozřídění skleněných korálků podle typologických skupin.⁷ Ze souboru skla z Němčic bylo navíc vyčleněno několik nových typů:

168–172, 416–421, 533–555, 719–724 a 904. Bohužel, nová typologická řada nebyla začleněna do klasifikačních tabulek podle starší studie autorky,⁸ což poměrně znesnadňuje orientaci v tabulkové příloze. Souboru dominuje jednoduchý typ 117 (515 jedinců), výrazný podíl má i typ 155 (112 jedinců). U nich byla na základě sklářského odpadu identifikována lokální výroba.

Soubor skla z oppida Staré Hradisko byl podroben stejně detailnímu vyhodnocení. Nevýhodou je ovšem skutečnost, že výrazná část skla (407 artefaktů z celkových 607) pochází ze starších výzkumů, takže je bez identifikovatelného archeologického kontextu. Vzhledem k této skutečnosti má prostorová distribuce skleněných artefaktů nízkou výpovědní hodnotu. Z důvodu nízkého počtu výrobního odpadu je identifikace hypotetických sklářských dílen v dnešní době nemožná. Soubor skla ze Starého Hradiska je z kvantitativního hlediska oproti Němčicím výrazně skromnější. Je ale nutné podotknout, že kupříkladu nižší počet skleněných perel (90 fragmentů) je podmíněn spíše metodou výzkumu nežli primárním nedostatkem těchto ozdob. Skleněné perly byly typologicky rozříděny podle stejného klíče jako soubor z Němčic. Celému souboru dominuje jednoduchý typ 117 kobaltové barvy (33 jedinců), zbylé typy jsou zastoupeny jen pár kusy. V souboru ze Starého Hradiska bylo vyčleněno několik nově identifikovaných typů skleněných perel (422–424, 556, 722, 725, 809 a 810). Typově perly odpovídají chronologickému rámci LT C2–D. Vhodné je zároveň zmínit vysoký počet Ringperel s počtem 202. Zde převládá skupina č. 23 – perly s jednoduchým vlnovkovým ornamentem. I zde převládá kobaltově modrá; zelené, fialové a sytě oranžové barvy jsou zastoupeny méně. Skupina náramků obsahuje 105 jedinců, kde dominuje jednoduchý nezdobený typ 3a převážně kobaltově modré barvy. Druhým nejpočetnějším je typ 13a (14 jedinců).

Za výjimečný je považován soubor fragmentů helénistických skleněných nádob: 13 fragmentů nádob typu millefiori a 9 fragmentů monochromních nádob vyráběných ve formě. Zmíněné nádoby se dají s jistotou považovat za doklad importu ze Středomoří, rámcově datovaného do 2. až 1. století př. n. l. Mimo „antický svět“ je známo pouze 10 souborů helénistického skla typu millefiori, v tomto kontextu je nález ze Starého Hradiska významným dokladem intenzivních obchodních vztahů podél Jantarové stezky.

Typologický a prostorový rozbor nálezů z obou lokalit je doplněn kapitolou zaměřenou na otázku chemického složení skel z doby laténské. Fragmenty helénistických skel typu millefiori ze Starého Hradiska byly v minulosti již podrobeny chemické analýze a následně i publikovány v samostatné odborné studii.⁹ Soubor skel z lokality Němčice byl také podroben detailnímu průzkumu pomocí metody NAA a SEM-EDS.¹⁰ Výsledky zmíněných analýz (stejně jako měření skel z oppida Stradonice) jsou veřejně přístupné v online databázi

⁴ Roman KŘIVÁNEK, Shrnutí výsledků dosavadních geofyzikálních měření v areálu laténského sídliště v Němčicích nad Hanou, in: J. ČIŽMÁŘOVÁ – N. VENCLOVÁ – G. BŘEZINOVÁ (eds.), *Moravské křižovatky*, s. 785–799.

⁵ Např. John SHEPHERD – Angela WARDLE, *The Glass Workers of Roman London*, London 2009.

⁶ R. GEBHARD, *Der Glasschmuck aus dem Oppidum von Manching*, Stuttgart 1989; N. VENCLOVÁ, *Prehistoric glass in Bohemia*, Praha 1990; M. KARWOWSKI, *Latène zeitlicher Glasringschmuck aus Ostösterreich*, Wien 2004; Gertrúda BŘEZINOVÁ – Natálie VENCLOVÁ – Jaroslav FRÁNA – Marek FIKRLE, *Early blue glass bracelets in the Middle Danube region*, *Slovenská archeológia*, 2013, roč. 61, s. 107–142.

⁷ N. VENCLOVÁ, *Prehistoric glass in Bohemia*, Praha 1990.

⁸ Viz pozn. 7.

ARUP AV ČR VITREA. V kapitole 3.2.3 autorka podává shrnující zprávu o stavu bádání v rámci studia chemického složení laténského skla v širším celoevropském kontextu. Přehled obsahuje zásadní práce zabývající se touto problematikou a může sloužit jako základní informační zdroj pro studium a poznání skla v době laténské. Zde jsou shrnuta základní fakta týkající se chemického složení laténského skla a jeho proměn v průběhu chronologických stupňů. Zajímavou otázkou je i zdroj/zdroje surového skla a jeho transport na území střední Evropy. Zde se můžeme bezesporu těšit na další práce autorky na toto téma (konkrétně analýzy surového skla a monochromních nádob ze Starého Hradiska).

Publikace *Němčice and Staré Hradisko. Iron Age glass and glass-working in Central Europe* je příkladem kvalitního zpracování velkých souborů skleněných nálezů. Autorka se

sobě vlastní pečlivostí vytvořila komplexní katalog, který je doplněn textovou a obrazovou přílohou. Nechybí zde ani základní typologicko-chronologické rozřídění jednotlivých nálezů s následným vyhodnocením celého souboru. Jedinou výtkou je náročnější orientace v obrazové příloze a nedoplněné typologické tabulky skleněných korálků o nové typy. Bezpochyby velkým přínosem je i zasazení výsledků do širšího celoevropského kontextu, což je v dnešní době bezpochyby podmínkou pro kvalitní zpracování zkoumaného materiálu. Vyzdvihla bych i snahu interpretovat existenci sklářských dílen, místní výrobky, výrobní postupy a zdroj suroviny, a to jak na samotných lokalitách, tak i v širším středodunajském prostoru. Spolu se starší publikací¹¹ je i tato práce zásadním zdrojem informací pro studium otázek spojených se sklem v době laténské.

⁹ Natálie VENCLOVÁ – Václav HULÍNSKÝ – Šárka JONÁŠOVÁ – Jaroslav FRÁNA – Marek FIKRLE – Tomáš VACULOVÍČ, Hellenistic mosaic glass vessels in Bohemia and Moravia, *Archeologické rozhledy*, 2015, roč. 67, s. 213–238.

¹⁰ Natálie VENCLOVÁ – Václav HULÍNSKÝ – Jaroslav FRÁNA – Marek FIKRLE, Němčice a zpracování skla v laténské Evropě. *Archeologické rozhledy*, 2009, roč. 61, s. 383–426.

¹¹ N. VENCLOVÁ, *Prehistoric glass in Bohemia*, Praha 1990.